

Smernica k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školskom prostredí

Názov a sídlo organizácie	Základná škola, Školská 526/53, Handlová
Poradové číslo vnútorného predpisu	1/2021
Vypracoval:	Mgr. Ludmila Pogádlová
Schválil:	Mgr. Ludmila Pogádlová
Dátum vyhotovenia vnútorného predpisu	1.9.2021
Účinnosť vnútorného predpisu od	3.9.2021
Ruší sa vnútorný predpis	5/2018
Prílohy	

Úvodné ustanovenie

Riaditeľka Základnej školy, Školská 526/53 v Handlovej (ďalej len škola) v súlade so Smernicou č.36/2018 MŠVVaŠ SR z 1. 9 2018

v y d á v a

smernicu k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov Základnej školy, Školská 526/53 v Handlovej.

Čl. 1

Charakteristika šikanovania

- 1) Šikanovaním rozumieme:
 - a) správanie žiaka, ktorého úmyslom je ublíženie, ohrozenie alebo zastrasovanie iného žiaka alebo
 - b) úmyselný spravidla opakovaný útok voči žiakovi alebo skupine žiakov, ktorí sa z rôznych dôvodov nevedia alebo nemôžu účinne brániť.
- 2) Šikanovanie môže naplňať skutkovú podstatu trestného činu alebo priestupku.
- 3) Žiak, ktorý je agresorom, môže byť trestne stíhaný najmä za trestný čin:
 - a) ublíženia na zdraví,
 - b) obmedzovania osobnej slobody,
 - c) lúpeže,
 - d) vydierania,
 - e) hrubého nátlaku,
 - f) nátlaku,
 - g) porušovania domovej slobody,
 - h) sexuálneho násillia,
 - i) sexuálneho zneužívania,
 - j) krádeže,
 - k) neoprávneného užívania cudzej veci,
 - l) poškodzovania cudzej veci,
 - m) nebezpečného vyhrážania sa,
 - n) nebezpečného prenasledovania,
 - o) výroby detskej pornografie,
 - p) rozširovania detskej pornografie,
 - q) prechovávanlia detskej pornografie a účasť na detskom pornografickom predstavení,
 - r) ohovárania.
- 4) Šikanovanie môže naplňať skutkovú podstatu priestupku proti občianskemu spolunažívaniu alebo priestupku proti majetku.

- 5) Skutočnosť, že fyzická osoba nie je trestne zodpovedná z dôvodu nízkeho veku nie je prekážkou na podanie žaloby vo veci náhrady škody, ktorú žiak spôsobil na majetku alebo vo veci náhrady ujmy, ktorú žiak spôsobil na zdraví. Zákonný zástupca žiaka a žiak zodpovedajú za škodu spoločne a nerozdielne.
- 6) Pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec, ktorému je známy prípad šikanovania a neprijme žiadne opatrenie, môže byť stíhaný najmä za trestný čin
 - a) neprekazenia trestného činu,
 - b) neoznámenia trestného činu
 - c) ublíženia na zdraví.

Čl. 2

Podstatné znaky šikanovania

- 1) úmysel bezprostredne smerujúci k fyzickému alebo psychickému ublíženiu druhému,
- 2) agresia jedného žiaka alebo skupiny žiakov,
- 3) prevaha agresora alebo skupiny agresorov nad obeťou.

Čl. 3

Podoby šikanovania a jej prejavy v školskom prostredí

- 1) Priama podoba:
 - a) **fyzická agresia:** strkanie, facky, kopance, bitie, navádzanie iných na bitku, vyhrážanie sa nožom, palicou, škrtenie, ťahanie za vlasy, pichanie kružidlom či ceruzkou atď.
 - b) **slovná agresia:** nadávky, urážlivé prezývky, posmievanie, vyhrážanie, výsmech, nevhodné vtípkovanie a zosmiešňovanie obete,
 - c) **iná agresia:** poškodzovanie alebo skrývanie vecí obete, trhanie, ničenie pomôcok, či oblečenia, zneužitím osobných údajov, fotografií, šírením nepravdivých informácií, kyberšikanovaním, tvrdé príkazy agresora vykonať určitú vec proti vôle obete, odcudzenie vecí atď.
 - d) **psychické manipulovanie a týranie:** zadávanie nezmyselných príkazov, nútenie k posluhovaniu a k noseniu rôznych vecí – desiata, cigarety, peniaze, šminky...
- 2) Nepriama podoba:
 - a) prehliadanie, ignorovanie obete, zámerné vyčleňovanie z kolektívu,
 - b) nedobrovoľným vystavovaním agresívnym situáciám.
- 3) Prejavy šikanovania :
 - a) zhoršenie vzťahov v triednom kolektíve,
 - b) vtieravé správanie agresora,
 - c) utiahnuté správanie obete,
 - d) obeť čaká na odchod spolužiakov zo školy,
 - e) obeť sa zdržiava počas prestávok v blízkosti učiteľa,
 - f) zhoršenie správania obete,
 - g) zvýšená chorobnosť obete,
 - h) obeť máva „náhodné“ zranenia ,
 - i) obeť máva často poškodené veci v osobnom vlastníctve a školské pomôcky,
- 4) Kyberšikanovanie je priama forma šikanovania, pri ktorej ide o zneužitie informačno-komunikačných technológií (najmä telefónu, tabletu, internetu a sociálnych sietí) na úmyselné ohrozenie, ublíženie alebo zastrašovanie, pričom sa často vyskytuje v spojení s inými formami šikanovania.

- 5) Kyberšikanovanie má najčastejšie tieto znaky:
- a) sociálna prevaha alebo psychická prevaha agresora, nie je nutná fyzická prevaha,
 - b) agresor vystupuje často anonymne,
 - c) útok nevyžaduje fyzický kontakt agresora a obeť,
 - d) agresor spravidla nevidí priamu emocionálnu reakciu obeť na útok s ohľadom na anonymitu a odstup, ktoré informačno-komunikačné technológie umožňujú,
 - e) útoky sa šíria prostredníctvom internetu podstatne rýchlejšie ako inými spôsobmi,
 - f) útoky sú prístupné veľkému množstvu osôb,
 - g) agresor je schopný uskutočniť útok z rôznych miest,
 - h) útoky môžu mať dlhšie trvanie v čase,
 - i) obeť nemusí o napadnutí dlhšiu dobu vedieť,
 - j) obeť nemusí byť schopná identifikovať agresora,
 - k) zverejnené informácie, fotografie a audiozáznamy a videozáznamy môže byť náročne odstrániť z internetu.

Čl. 4

Vývoj šikanovania

1. **stupeň:** šikanovanie sa začína „nevinným“ odstavovaním obeť z nejakej činnosti, ktoré sa prejavuje prevažne psychickými formami násilia – ignorovaním, prehliadaním obeť, vylúčením zo skupiny, neustálymi miernymi nadávkami, posmievaním, ohováraním a intrigovaním, bráním desiatej alebo iných vecí. Ak sa obeť nedokáže brániť, nikomu to nepovie a nikto v triede sa ho nezastane, vzniká riziko druhého štádia.
2. **stupeň:** postupne (niekedy ako výsledok skúškového stresu, neistoty, nahromadenej agresie alebo nudy agresorov) sa začína objavovať a stupňovať fyzická agresia – občasné, ale opakované strkanie, potkýnanie, ťahovanie oblečenia, ťahanie za vlasy, podtrhávajúce stoličky, odstrkovanie, bitky, facky vyhladnutej obeť. Ak to učiteľ ani rodič neodhalí alebo to podceňuje, obeť sa (pod vplyvom strachu) nedokáže brániť, ostatní v triede mu nepomôžu, šikanovanie sa zosilňuje a prechádza do ďalšej fázy.
3. **stupeň:** v triede sa vytvorí jadro – k hlavnému agresorovi sa pridávajú ďalší, utvorí sa skupinka dvoch alebo troch šikanovateľov, ktorí už postupujú systematicky a cieľavedome s cieľom upevňovať svoju moc a vplyv nielen na vybranú obeť, ale aj na ostatných spolužiakov. Ak ani v tejto etape nedôjde k odhaleniu a riešeniu šikanovania v škole alebo na podnet rodiča vzniká ďalší stupeň – už rozvinutého šikanovania.
4. **stupeň:** k agresívnej skupinke sa pridávajú ďalší a zvyšok triedy začína obeť z rôznych dôvodov ignorovať a úplne vylučovať zo svojej spoločnosti, dokonca sa aj zúčastňovať na šikanovaní. Šikanovanie sa v „nakazenej“ triede v podstate akceptuje ako normálne správanie (nepísaný zákon), začína sa šíriť po celej škole a nadobúdať každodenný charakter.
5. **stupeň:** všetci rešpektujú normy „šikanovania“, agresori strácajú posledné zvyšky zábran, šikanovanie u nich môže nadobudnúť charakter závislosti a v škole „malej epidémie“, ktorej riešenie si vyžaduje veľa energie, pomoc odborníkov a navyše negatívne ovplyvní aj povest' školy.

Čl. 5 Prevenia šikanovania

- 1) Prevenia šikanovania sa zabezpečuje ako súčasť:
 - a) výchovno-vzdelávacieho procesu vrátane pozitívneho vplyvu osobnosti pedagogického zamestnanca a odborného zamestnanca v rámci každodenného vyučovania, obsahového zamerania a didaktiky predmetov a prierezových tém
 - b) osobnostného a sociálneho rozvoja,
 - c) mediálnej výchovy,
 - d) multikultúrnej výchovy,
 - e) ochrany života a zdravia,
 - f) výchovy a vzdelávania k ľudským právam,
 - g) výchovy k občianstvu,
 - h) boja proti extrémizmu,
 - i) výchovy k manželstvu a rodičovstvu
 - j) súťaží, hier, prednášok alebo diskusií organizovaných školou alebo organizovaných inými relevantnými subjektmi.

- 2) Riaditeľka školy, koordinátor prevencie a triedny učiteľ priebežne informujú zákonných zástupcov, opatrovníka, osoby, ktorým súd zveril dieťa do osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti alebo do starostlivosti budúcich osvojiteľov (ďalej len „osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa“) alebo zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu o preventívnych činnostiach školy. Pri realizácii preventívnych činností školy riaditeľka školy, koordinátor prevencie a triedny učiteľ venujú zvýšenú pozornosť efektívnosti týchto činností. Za efektívnu stratégiu v príslušnej oblasti sa nepovažujú jednorazové činnosti, kultúrne podujatia, moralizovanie a zastrasovanie.

- 3) Riaditeľka školy, koordinátor prevencie a triedny učiteľ vopred preveria navrhované preventívne činnosti školy s cieľom predísť nežiaducemu vplyvu neodborných činností, ako aj škodlivému vplyvu kultov, siekt či extrémistických organizácií na žiakov.

- 4) Riaditeľka školy oboznamuje s podstatou, formami a nebezpečnými dôsledkami šikanovania
 - a) všetkých žiakov príslušnej školy a ich zákonných zástupcov,
 - b) zamestnancov školy príslušnej školy,
 - c) osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa,
 - d) zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu.

- 5) Riaditeľka školy zodpovedá za systémové aktivity školy v oblasti prevencie šikanovania. Pri príprave a realizácii celoškolskej stratégie najmä
 - a) vytvára pozitívne prostredie v škole,
 - b) podporuje prosociálne správanie a vzťahy detí,
 - c) určuje v školskom poriadku pravidlá
 - správania sa vrátane sankcií za ich porušenie,
 - používania informačno-komunikačných technológií (mobilných telefónov, tabletov, počítačov a iných komunikačných technológií) v priestoroch školy,
 - d) rozpracúva podrobnosti prevencie a riešenia šikanovania žiakov vo vnútornom predpise školy,
 - e) zabezpečuje v súlade s pracovným poriadkom školy zvýšený dozor pedagogických zamestnancov cez prestávky, pred začiatkom vyučovania, po jeho skončení a v čase mimo vyučovania, najmä v priestoroch, kde k šikanovaniu už došlo alebo by k nemu mohlo dochádzať,

- f) oboznamuje pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov so spôsobom oznamovania šikanovania a preverovania šikanovania,
- g) informuje o postupe pri zistení šikanovania, najmä
 - pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov,
 - žiakov,
 - zákonných zástupcov žiaka,
 - osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa,
 - zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu,
- h) zabezpečuje zverejnenie kontaktných údajov inštitúcií, ktoré sa prevenciou a riešením šikanovania zaoberajú,
- i) určuje v pracovnom poriadku školy povinnosť zamestnancov školy oznamovať podozrenie zo šikanovania,
- j) zabezpečuje vzdelávanie pedagogických zamestnancov v oblasti prevencie šikanovania, vrátane kyberšikanovania, prostredníctvom zvyšovania digitálnej gramotnosti učiteľov,
- k) spolupracuje s odbornými zamestnancami príslušného centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (ďalej len „centrum“) a ďalšími odbornými pracoviskami poradenských služieb a preventívnych služieb v regióne,
- l) zapája do prevencie šikanovania školský parlament, radu školy a zriaďovateľa.

Čl. 6

Zodpovednosť školy

- 1) Škola zodpovedá za žiakov v čase školského vyučovania a školských akcií v súlade so školským zákonom, Dohovorom o právach dieťaťa a podľa pracovného poriadku školy.
- 2) Za povinnosť uvedenú v predchádzajúcom bode sú zodpovední všetci pedagogickí zamestnanci školy, ktorí:
 - realizujú vyučovací proces,
 - vykonávajú počas prestávok pedagogický dozor na chodbách,
 - vykonávajú pedagogický dozor počas školských akcií rôzneho druhu (školské výlety, kurzy, exkurzie, kultúrne podujatia, športové podujatia a ďalšie školské akcie),
 - vykonávajú pedagogický dozor počas záujmových krúžkov.
- 3) Škola zodpovedá aj za škodu, ktorú v čase vyučovania, resp. v dobe vykonávania tzv. prechodného dohľadu spôsobí žiak, pokiaľ ten, kto je povinný vykonávať dohľad nepreukáže, že náležitý dohľad nezanedbal (§ 422 Občianskeho zákonníka).
- 4) Šikanovanie, resp. jeho náznaky, nesmie byť zamestnancami školy v žiadnej miere akceptované. Pedagogický zamestnanec musí šikanovanie medzi žiakmi bez meškania riešiť a každej jeho obeť poskytnúť okamžitú pomoc. Je povinný ihneď túto skutočnosť oznámiť triednemu učiteľovi agresora a obeť, koordinátorovi prevencie, výchovnému poradcovi, prípadne vedeniu školy.

Čl. 7

Metódy riešenia šikanovania

- 1) Riaditeľka školy alebo ním poverená osoba zostavuje tím zamestnancov školy, ktorý navrhuje a zabezpečuje odborný postup pri riešení šikanovania.
- 2) Riaditeľka školy alebo ním poverená osoba pri zisťovaní a preverovaní šikanovania najmä
 - a) zabezpečí bezodkladnú pomoc obetiam a ochranu obetí,
 - b) zabezpečí dozor v triede, kde sa preveruje šikanovanie,
 - c) vykonáva opatrenia na zabránenie novej krivej výpovede agresora jeho izoláciou počas preverovania šikanovania,
 - d) preveruje šikanovanie bezodkladne v čase, keď agresor nie je ešte dohodnutý na spoločnej výpovedi s obeťou, svedkami alebo inými osobami, ktoré na šikanovanie upozornili,
 - e) zabezpečí, aby obeť nebola konfrontovaná s agresorom,
 - f) zabezpečí zistenie vhodných svedkov a uskutočnenie individuálnych rozhovorov alebo konfrontačných rozhovorov so svedkami,
 - g) uchováva dôkazy pri podozrení na kyberšikanovanie v spolupráci s koordinátorom informatizácie alebo externým expertom,
 - h) kontaktuje vo vzťahu k obeť, agresorovi a svedkovi šikanovania
 - zákonných zástupcov,
 - osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa,
 - zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu,
 - zariadenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, v ktorom je žiak umiestnený,
 - i) kontaktuje miestne príslušné centrum,
 - j) zabezpečí použitie anonymnej dotazníkovej metódy,
 - k) vedie písomné záznamy o riešení jednotlivých prípadov šikanovania,
 - l) zabezpečí pri rozhovoroch prítomnosť najmenej dvoch pedagogických zamestnancov alebo odborných zamestnancov,
 - m) ohlasuje príslušným útvarom Policajného zboru podozrenie na spáchanie priestupku alebo trestného činu.
- 3) Pre vyšetrovanie šikanovania žiakov v našej škole sa použijú tieto metódy:
 - a) zaistenie ochrany obetiam,
 - b) rozhovor so žiakmi, ktorí na šikanovanie upozornili, rozhovor s obeťou a agresormi,
 - c) nájdenie vhodných svedkov, individuálne, prípadne konfrontačné rozhovory so svedkami - nikdy nekonfrontovať obeť a agresora,
 - d) kontaktovanie rodičov alebo zákonných zástupcov žiakov,
 - e) kontaktovanie špecializovaných inštitúcií (CPPPaP, diagnostické centrum, Polícia SR atď.), kontakt zabezpečuje výchovná poradkyňa a koordinátorka prevencie, prípadne vedenie školy,
 - f) využitie anonymnej dotazníkovej metódy.

- 4) Pri výskyte skupinového násillia voči obeti sa použije tento postup:
 - a) okamžitá pomoc obeti,
 - b) dohoda riaditeľky školy s koordinátorkou prevencie, výchovnou poradkyňou, triednymi učiteľmi a s ostatnými pedagogickými zamestnancami školy na postupe vyšetrovania,
 - c) vlastné vyšetrovanie,
 - d) zabránenie nožnej krivej výpovede agresorov, ich izolácia bez možnosti dohodnúť sa na spoločnej výpovedi,
 - e) pokračujúca pomoc a podpora obeti,
 - f) nahlásenie prípadu polícii - rozhodne riaditeľka školy,
 - g) kontaktovanie rodičov alebo zákonných zástupcov žiakov - zabezpečia triedni učitelia,
 - h) kontaktovanie špecializovaných inštitúcií.

Čl. 8

Opatrenia na riešenie šikanovania

- 1) Opatreniami na riešenie šikanovania pre obeť a jej zákonných zástupcov, osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa a zariadenie, v ktorom je obeť umiestnená na základe rozhodnutia súdu sú najmä
 - a) odporúčanie vyhľadať individuálnu odbornú starostlivosť,
 - b) zabezpečenie skupinového intervenčného programu v spolupráci s centrom,
 - c) zaistenie bezpečia obete,
 - d) zabezpečenie informovania a poradenstva o šikanovaní pre osoby uvedené v čl.5 ods.2.
- 2) Opatreniami na riešenie šikanovania pre agresora a jeho zákonných zástupcov, osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa a zariadenie, v ktorom je agresor umiestnený na základe rozhodnutia súdu sú najmä
 - a) odporúčanie zákonným zástupcom agresora vyhľadať odbornú starostlivosť centra,
 - a) preloženie agresora do inej triedy alebo do inej výchovnej skupiny, ak je agresor schopný stále ohrozovať svoje okolie,
 - b) uloženie opatrenia vo výchove podľa § 58 ods. 2 a 3 školského zákona.
- 3) Pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec je povinný šikanovanie, alebo podozrenie zo šikanovania medzi žiakmi bezodkladne riešiť a každej jeho obeti bezodkladne poskytnúť pomoc.

Čl. 9

Spolupráca školy s orgánmi činnými v trestnom konaní a orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

- 1) Riaditeľka školy je povinná oznámiť orgánom činným v trestnom konaní podozrenie, že žiak sa dopustil
 - a) šikanovania,
 - b) spáchania trestného činu uvedeného v čl. 1 ods. 3 alebo opakovane páchal priestupky uvedené v čl. 1 ods. 2 v súvislosti so šikanovaním.
- 2) Riaditeľka školy je povinná orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately oznámiť
 - a) podozrenie podľa odseku 1,
 - b) skutočnosti, ktoré ohrozujú obeť, agresora alebo svedkov,
 - c) opatrenia, ktoré prijal podľa článku 7 alebo článku 8.

Čl. 10

Spolupráca školy so zákonnými zástupcami žiakov, osobami, ktoré sa osobne starajú o dieťa alebo zariadením, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu

- 1) Pri podozrení na šikanovanie žiaka spolupracujú riaditeľ školy, koordinátor prevencie, výchovný poradca, ďalší pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci s rodinou obete a s rodinou agresora.
- 2) Pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci dbajú pri rozhovore so zákonným zástupcom obete, agresora alebo svedka najmä na zachovanie dôvernosti informácií.
- 3) Riaditeľ školy môže odporučiť zákonným zástupcom agresora a osobám, ktoré sa osobne starajú o dieťa alebo zariadeniu, v ktorom je umiestnený na základe rozhodnutia súdu, umiestniť agresora na dobrovoľný diagnostický pobyt do diagnostického centra alebo do liečebno-výchovného sanatória.
- 4) úkonoch podľa tohto článku osoba poverená riaditeľom školy vyhotovuje zápis, z ktorého po jednom vyhotovení poskytne každej zo zúčastnených osôb.

Čl. 11

Všeobecné a záverečné ustanovenia

- 1) Základným preventívnym opatrením základnej školy je princíp: **„Sme škola, kde sa šikanovanie netoleruje v žiadnych podobách!“**
- 2) Úlohou vedenia školy, všetkých pedagogických a nepedagogických zamestnancov školy je vytvoriť pozitívnu klímu v škole, aby sa predchádzalo prejavom antisociálneho správania jednotlivcov alebo skupín žiakov.
- 3) Táto smernica je v súlade s pravidlami správania a konania žiakov vrátane sankcií za ich porušenie zapracovanými v školskom poriadku školy.
- 4) Výchovná poradkyňa ako aj koordinátorka prevencie zapracujú ustanovenia tejto smernice do svojich plánov práce.
- 5) S touto smernicou sú povinní oboznámiť žiakov školy všetci triedni učitelia a túto skutočnosť zapísať do preberaného učiva v časti „triednická hodina“.
- 6) Vedenie školy zabezpečí vzdelávanie v oblasti prevencie šikanovania najmä triednych učiteľov, koordinátorky prevencie a výchovnej poradkyne.
- 7) S touto smernicou oboznámia triedni učitelia rodičov, resp. zákonných zástupcov žiaka na rodičovských združeniach jednotlivých tried. Rodičia to potvrdia podpisom.
- 8) Táto smernica bude zverejnená na informačnej nástenke školy (pre žiakov, rodičov), v zborovni školy (pre pedagogických a nepedagogických zamestnancov školy) ako aj na internetovej stránke školy.

V Handlovej 1.9.2021

Mgr. Ľudmila Pogádlová

Dodatok_1 k smernici o šikanovaní: „Keď je šikana potvrdená?“

Odporúčania pre obeť:

- odporúčanie vyhľadať individuálnu odbornú starostlivosť
Smernica nešpecifikuje odborníka, u ktorého má táto odborná starostlivosť prebiehať, prešetrovací tím môže odporúčať prácu s obeťou:
 - v škole (školský psychológ, sociálny pedagóg, ktorý má nadobudnuté zručnosti k práci s obeťou)
 - v CPPP a P (psychológ, liečebný pedagóg, sociálny pedagóg, ktorí majú nadobudnuté zručnosti k práci s obeťou)
 - v zdravotníckom zariadení (klinický psychológ, detský psychiater, psychoterapeut)
 - v mimovládnych organizáciách, ktoré sa špecializujú na prácu s deťmi a obeťami násilia (občianske združenia, neziskové organizácie a podobne)
 - v súkromnom sektore (klinickí psychológovia, psychoterapeuti, liečební pedagógovia v súkromnej praxi)
- zabezpečenie skupinového intervenčného programu v spolupráci s centrom (pre celý kolektív, čím by sa dalo najavo, že problém šikany sa netýka len obeti, ale aj agresora a svedkov, teda ide o problém triedy)
- zaistenie bezpečia obeť
- zabezpečenie informovania a poradenstva o šikanovaní pre rodičov (resp. zákonných zástupcov, či osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa a aj zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu)

Odporúčania pre agresora:

- odporúčanie zákonným zástupcom agresora vyhľadať individuálnu odbornú starostlivosť centra (ide o odbornú starostlivosť v CPPP a P)
- preloženie agresora do inej triedy alebo do inej výchovnej skupiny, ak je agresor schopný stále ohrozovať svoje okolie (využíva sa nielen preloženie agresora, ale aj presun obeť - v prípadoch, kedy mala obeť nejakých kamarátov v druhej triede, ktorí jej mohli vytvárať podpornú sieť a vďaka nim zvládať vzniknutú situáciu lepšie)
- uloženie opatrenia vo výchove podľa § 58 ods. 2 a 3 školského zákona (napomenutie, pokarhanie od triedneho učiteľa, pokarhanie od riaditeľa školy, podmienené vylúčenie - umiestnením žiaka do samostatnej miestnosti za prítomnosti pedagogického zamestnanca, v tomto prípade však riaditeľ školy bezodkladne privolá: zákonného zástupcu, zdravotnú pomoc, policajný zbor alebo vylúčenie - u žiakov, ktorí majú splnenú povinnú školskú dochádzku). Pri hodnotení správania agresora škola postupuje podľa Metodického pokynu č.22/2011, kde je presne uvedené, v akých prípadoch je možné znížiť známku zo správania.

Ďalšie opatrenia, ktoré Smernica neuvádza, ale v praxi sa osvedčili:

Pre agresora:

- **verejnú ospravedlnenie sa obeti** pred celou triedou – toto ospravedlnenie počúvajú aj svedkovia, nielen obeť a žiaci majú dojem, že sa šikanovanie skutočne doriešilo do zdarného konca (triedny učiteľ by mal na triednickej hodine žiakov informovať, k akému výsledku tím došiel, a že agresor má pripravené ospravedlnenie. Nemáme tým na mysli účelové ospravedlnenie, kedy žiak povie len mechanicky „prepáč“, ale skutočné ospravedlnenie od srdca, pri ktorom by mal agresor povedať viac. Aby sme si boli istí, či sa agresor dokáže ospravedlniť, je potrebné s ním o ubližovaní obeti hovoriť. Niektorí využívajú pred samotným ospravedlnením formu napísania listu obeti, kde je možné vidieť, ako to agresor prežíva a vníma. Ak by agresor v liste častejšie obviňoval druhých za svoje správanie, bolo by zjavné, že nie je pripravený na skutočné ospravedlnenie)
- **ospravedlnenie a zmierenie sa pred celým kolektívom** – okrem ospravedlnenia sa za ubližovanie je možné dotiahnuť šikanu aj do zmierenia sa. Malo by prebehnúť so súhlasom obeti.
- **náhrada za zničené škody** – ak pri ubližovaní agresor spôsobil obeti určité škody, mal by ich nahradiť. V prípade, že agresor ešte nie je trestnoprávne zodpovedný, sú rodičia / zákonní zástupcovia spoluzodpovední za škodu.

Pre celú triedu:

- **pravidelné triednicke hodiny** – v prípade, že sa potvrdí šikanovanie, je potrebné pracovať na podpore pozitívnej klímy triedy.

Pre školu:

- **Školenia**
Môže ísť o školenia k téme šikanovania (poznávanie varovných signálov šikanovania, rozšírenie vedomostí o formách šikanovania a podobne), ale i k téme práca s triednym kolektívom (práca s triedou počas triednickej hodiny, netradičné triednicke hodiny, budovanie triedneho kolektívu a podobne).
- **Zvýšenie prevencie**
(vytvorenie schránky dôvery, zamerať sa na peer programy, zaradiť ranné komunitné kruhy, zaradiť pravidelné triednicke hodiny, posilniť dozor na určitých rizikových miestach a podobne) a taktiež vytvoriť viac preventívnych aktivít pre žiakov i rodičov.
- **Overovanie, či sa žiaci v škole cítia bezpečne**
(napr. anonymný dotazník)

Pre rodičov (a ďalšie zodpovedné osoby) obeť a agresora:

- nezamerať sa len na „vyšetrovanie“, či mu niekto neubližuje, ale poskytovať dieťaťu emočnú podporu (neznamená to prehnane ochraňovať dieťa)
- spolupracovať s odborníkom, ktorého má obeť navštevovať
- poskytnúť škole spätnú väzbu o spolupráci s odborníkmi (aby sme predišli falošným informáciám o spolupráci, škola má právo žiadať správu z odbornej starostlivosti)
- informovať školu o všetkých zmenách v súvislosti s opatreniami (zmena odborníka, ukončenie spolupráce s odborníkom, zmena v požiadavkách zameraných na ochranu obeť)
- informovať školu o zmenách v prežívaní a v správaní dieťaťa
- absolvovanie tréningu rodičovských zručností (v prípade, že rodič má ťažkosti zvládať svoje dieťa)

Dodatok k Smernici o šikanovaní: „Ako má postupovať učiteľ?“

Predprípravná fáza:

- oboznámiť žiakov na triednickej hodine o pravidlách správania sa medzi sebou, pravidlách využívania IKT, oznamovaní toho, keď je na niekom páchané fyzické alebo psychické násilie alebo má podozrenie na kyberšikanu, postupe oznamovania šikany (komu, ako, kedy), poskytnutí pomoci obeti aj formou nahlásenia násilia, opatreniach / sankciách pri šikanovaní
- oboznámiť rodičov na rodičovskom združení o oznamovaní toho, keď je na niekom páchané fyzické alebo psychické násilie alebo má podozrenie na kyberšikanu, postupe oznamovania šikany (komu, ako, kedy), školskej stratégii v prevencii šikanovania a postupoch pri riešení podozrenia na šikanovanie, opatreniach / sankciách pri šikanovaní

Prípravná fáza:

- oznámiť riaditeľovi obdržanie podozrenia– ten zostaví tím zamestnancov školy, ktorý navrhuje a zabezpečuje odborný postup pri riešení šikanovania, uskutoční operatívnu poradu, zadefinuje a rozdelí úlohy medzi členov tímu: „Čo treba robiť predbežne na ochranu obete a kto bude za to zodpovedný?, Kto uskutoční rozhovory s protagonistami šikanovania?, Čo si treba ešte všímať v súvislosti s podnetom?, Čo robiť na zastavenie šikanovania?, Či je potrebné uskutočniť zisťovanie atmosféry v triede formou anonymného dotazníka a kto ho zrealizuje a vyhodnotí?, Dohodne termín porady na zhodnotenie prípadu“

Preverovacia fáza:

- nekonfrontovať obeť s agresorom
- rozhovor s informátorom (ocenenie odvahy oznámiť násilie)
- rozhovor s obeťou
- nájdenie vhodných svedkov a individuálne rozhovory s nimi
- rozhovor s agresorom
- urobí písomný záznam o jednotlivých rozhovoroch

Vyhodnocovacia fáza:

- vyhodnotenie prípadu (a. potvrdenie šikanovania, b. ide o agresívneho žiaka, ktorí nemá úmysel ublížiť konkrétnej obeti, c. šikanovanie sa nepotvrdilo, d. šlo o krivé obvinenie zo strany obete, e. ide o konfliktný kolektív)
- návrh vhodných opatrení (verejné ospravedlnenie sa agresora pred triedou, ospravedlnenie sa a zmierenie pred celým kolektívom, náhrada škody za zničené veci a pod., represívne opatrenia podľa školského poriadku, spolupráca s CPPPaP)
- písomný záznam o závere a navrhnutých opatreniach
- oboznámi so závermi a navrhnutými opatreniami riaditeľa/ ku škole

Finálna fáza:

- kontaktuje a/ zákonných zástupcov b/ osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa c/ zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu
- poverí koordinátora prevencie kontaktovať CPPPaP (v prípade, že je v opatreniach uvedená spolupráca s CPPPaP)
- povinne ohlasuje podozrenie, že žiak sa dopustil šikanovania alebo spáchal trestný čin alebo opakovane páchal priestupky v súvislosti so šikanovaním orgánom činným v trestnom konaní
- oboznámi triedu so závermi prešetrenia šikany a s návrhmi na opatrenia